

Людмила РЕВА-ЛЄВШАКОВА

Доктор філологічних наук, професор, завідувачка кафедри мовної та загальногуманітарної підготовки іноземців Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Академік Міжнародної академії освіти і науки.

Авторка близько 130 наукових праць.

В Ізмаїльському державному гуманітарному університеті працювала з 1992 по 2016 роки.

Сфера наукових інтересів: *дослідження історико-теоретичних питань художньої творчості;*

наративно-стильові особливості художнього тексту;

порівняльно-історичні й культурно-ментальні аспекти мовленнєвої комунікації.

E-mail: *revalv2017@gmail.com*

БЕССАРАБСЬКІ ПОЕТИЧНІ ВИМІРИ: СЛОВО ПРО ПОЕЗІЮ ВОЛОДИМИРА РЕВИ

У статті досліджується творчість бессарабського поета Володимира Рєви. Проаналізовано деякі його поеми та вірші. Розкрито широту художньо-мистецької своєрідності творчості. Зроблено екскурс в історію діяльності Ізмаїльського літературного об'єднання і пов'язаної з ним Асоціації літераторів Бессарабії «Буджак».

Ключові слова: *поет Володимир Рєва, поезія Бессарабії, Ізмаїльське літературне об'єднання, бессарабські поети.*

Про поетичну творчість бессарабських авторів вряди-годи з'являються поодинокі дослідження. Звісно, їх недостатньо для масштабного уявлення про рівень таланту й тематико-культурне розмаїття художніх здобутків і своєрідної творчої самоідентичності придунайських митців. Із фахового погляду на цю пору тема лишається невичерпаною, відтак її актуальність є очевидною. В означеному контексті незайвим буде згадати про Ізмаїльське літературне об'єднання, історія котрого пов'язана з Асоціацією літераторів Бессарабії «Буджак».

Отже, подаємо деякі відомі нам факти. Історія розвитку поетичної творчості бессарабського краю пов'язана з діяльністю Асоціації тутешніх літераторів «Буджак», що вважається підструктурним об'єднанням Національної спілки письменників України. З 2000 р. по 2008 р. асоціацію очолював Ілля Кабаці. Завдяки енергійності й редакторським здібностям цього талановитого поета світ побачив перший (на жаль, єдиний) альманах «Літературна Бессарабія» (2001). Створити такий альманах спало на думку учасникам першого з'їзду Асоціації літераторів Бессарабії «Буджак», що відбувся 1 серпня 2001 року. Членство в асоціації склали ізмаїльські автори; серед них: поет В. Рєва й такі поетеси, як О. Картельян, Т. Кібкало, Л. Олійник, О. Гур'єва, Н. Паршихіна, О. Почтаренко. Саме під час зустрічі на з'їзді було вирішено видати спільними зусиллями збірник «Літературна Бессарабія» і приурочити видання 130-річчю від дня народження Лесі Українки. Благородну поетичну справу продовжили члени Ізмаїльського літературного об'єднання. Відомо, що першим його головою був І. Коннов, а з 1999 року його очолював поет В. Рєва. Саме він запропонував назвати літоб'єднання ім'ям Михайла Василюка – відомого ізмаїльського поета і бандуриста. За ініціативи В. Рєви у 1999 році побачило світ перше видання альманаху «Ізмаїл літературний». Другий і третій випуски були видані в 2004 і 2008 роках за активної

участі О. Картельян – поетеси й натоді голови ізмаїльського літоб'єднання. Четверте число альманаху вийшло друком 2013 року завдяки поетесі й нинішній очільниці літературного об'єднання М. Копаной. До кола авторів літературних альманахів увійшли поети бессарабської частини України, котра вирізняється своєрідним багатонаціональним колоритом і неабияким культурним різноманіттям. До Ізмаїльського літоб'єднання тяжіють творчі особистості з усього півдня Одеської області, зокрема, таких українських міст, як Болград, Рені, Кілія, Вилкове, Сарата, Тарутине. В невеличкому місті Татарбунари (оспіване О. Пушкіним у «Циганах») існувало місцеве літоб'єднання зі своїми гучними іменами: Валентина Греся та Галини Лисої. Прикро й боляче, але ці неординарні особистості відійшли вже в позасвіти.

Про що ж пишуть бессарабські поети? Що відрізняє їх творчість від творчості інших регіональних спільнот? У самому питанні криється й відповідь, оскільки крім загальних ліричних тем про різні прояви життя, почуття, екзистенцію й імпресію, філософію та відверті душевні пориви, стрижневою є тема рідного краю, котрий географічно визначений придунайськими мальовничими кордонами. У віршах поетів наскрізно проходять лейтмотиви степових ландшафтів, річкових горизонтів, пишної зелені на прісних берегах – того живого, яскравого, барвистого, що викликає певний емоційний стан, який відображається в ліричних рядках. У кожного з авторів власний стиль і манера, свої непомітні ниточки чуттєвого й словесного впливу на читача, свій життєвий досвід і пов'язані з ним переживання. Кожен із митців пропонує індивідуальні асоціативні метафори, підкріплені смаком і пахощами бессарабського квітково-ландшафтного розлогу та гастрономічно-вишуканої неповторності й багатства.

Поетичне змалювання бессарабського краю знайшло своє відображення у багатьох творах місцевих авторів, зокрема у віршах ізмаїльського поета Володимира Реви. Його творчий доробок репрезентує сім збірок поезій і прози, надрукованих упродовж останніх двох десятиліть, до того переважно склалися автором «до шухляди», а саме: «Семизір'я» (2005), «Повернення журавлів» (2006), «Добро заволодіє світом» (2007), «Сонети. Поеми» (2008), «Все на землі» (2009), «Обітниця любові» (2013), «Каміння спотикання» (2014).

У своїй творчості В. Рева надає перевагу великим за обсягом віршовим формам, зокрема, поемі. Очевидно тому, що ці особливості жанру надають можливість глибше зануритися у філософське осмислення життя та ширше розгорнути його панораму («Запрошення до кохання», «Межа божевілля», «Реквієм»). Найбільш виразно серед низки поем виділяється «Реквієм» – один із кращих творів, уміщених у збірці «Сонети. Поеми». Це сувора, з оголеним нервом поема, яка не може не схвилювати кожного небайдужого до минулого й сьогодення української держави. Віршові рядки автора доволі часто набувають лейтмотивів патріотичності, моральних переживань. У них прочитується біль за рідний край і за події в країні. Приватне тут переплітається з громадським, історія з сьогоденням, внутрішні хвилювання із зовнішніми впливами. Вловимим є бажання кращої долі для своєї рідної спільноти, нації, країни.

У поемі «Поле Провидіння» автор пише: *«В клубках людського протиріччя / живуть гнітючі парадокси, / наклепи, зрада і доноси / обсіли молоде сторіччя. / Народ мій падав на коліна, / побитий дикою ордою / і плив, як мертвий, за водою, / але не вмерла Україна»* (Рева, 2014: 96). Він схвилюваний подіями в державі, солідарний із думками багатьох відомих українців і виражає словом свій біль за важку долю, що випала українському народові. В поемі багато прізвищ знаних

історичних діячів, українських і світових поетів. Історія і сучасність переплітаються в його міркуваннях про розвиток держави. Події країни пов'язані з минулим і сьогоденням Придунав'я. Свою солідарність із людьми честі та правди автор не без іронії висловлює такими словами: *«Поети – бунтарі відомі, / не всі скорилися, я знаю, – / привіт їм шлють від Подунаю / мої засніжені вже скроні»* (Рева, 2014: 97). Різний настрій передано у рядках, присвячених Дунаю. Початок твору звучить ностальійно, до певної міри й драматично: *«Дунай, Дунай! Скажи мені, чого так тяжко стало жити? / Чого небесні колорити пророчать невеселі дні?»* (Рева, 2013: 48). Але далі життєві вири річки, як і життєві спогади людини, захоплюють автора, налаштовують його на оптимістичний лад, констатацією якого є заключні рядки: *«...Дунай, Дунай! Пробач мені, я зачарований тобою / і течією голубою, бо сонячні настали дні»* (Рева, 2013: 49).

Тематика творів різна, але спостерігається одна риса, що пролягає крізь усю творчість поета. Це, насамперед, філософічність думки, глибина роздумів і чуття людини-чоловіка-громадянина-українця. Наприклад, акцентним віршем збірки *«Сонети. Поєми»* можна назвати поезію *«Моєму віршеві»*. Маючи великий життєвий досвід, поет прагне осмислити й оцінити по-новому складні соціальні процеси, які відбуваються у наш час. І хоча у збірці представлена різнотипна за змістом і формою поезія, лейтмотивом її звучить турбота про долю й народ України. Це виразно демонструють такі твори: *«Спомин»*, *«Ранкова пастораль»*, *«Українська кантата»*. Нерідко з гіркотою і болем говорить поет про *«зубожілу, розорену землю»*, *«невеселих людей»*, про відсутність єдності в суспільстві. Його позиція – це позиція непримирення з розбратом, зневагою *«брудних політиків»* до рідної землі. Таке ставлення не є випадковим, адже доля України, її сьогодення і майбуття турбує майже кожного українця. Проте поет не впадає у песимізм. Він із надією дивиться вперед, заявляючи декларативно й однозначно: *«Мій вірш сумний. Але світолюбний»* («Реквієм»).

За всієї схильності до філософських узагальнень і ліричної настроєвості, В. Рева – поет жартівливий. Про це свідчить поема *«Мандрівка на Дунай»*. Узявши дещо від І. Котляревського, дещо від С. Руданського, а дещо із власного хисту, він створив бурлескную поему нашої доби. Незважаючи на прикру невідомість широкому вітчизняному культурному загалу і, звісно ж, недооціненість мистецької вартості цього твору, поема за своєрідністю поетизації української самобутності не поступається найбільш відомим творам українських класиків. Навпаки, її можна поставити в один ряд із такими пам'ятками, як *«Енеїда»* І. Котляревського та *«Запорожець за Дунаєм»* С. С. Гулака-Артемівського.

Поема *«Мандрівка на Дунай»* стоїть осібно, виокремлюється з-посеред інших творів автора. Вона якась чудернацько-глибока, саркастично-колюча й трагічна водночас. При більш ретельному вчитуванні-вростанні в текст помітний оповідний паралелізм не тільки з українськими згадуваними вище троянською та карасівсько-османською історіями, а й Байроновим *«Паломництвом Чайльд Гарольда»* та *«Подорожжю з Петербурга до Москви»* О. Радищева. Певна річ, відчувається обізнаність поета з різними літературними мандрівками, оскільки він – людина з філологічною освітою, широкою літературною ерудицією. За композицією твір складається з двох частин. Перша *«Мандрівка на Дунай»* – віршова, об'ємна, має вступ і епілог. Друга *«Мандрівник у Парижі»* – епічна, коротка. Обидві частини супроводжуються епіграфами з творів Т. Шевченка: *«Сон»* (перша частина) і *«Гайдамаки»* (друга частина). Перша частина написана двостопним ямбом, рядки

згруповані у вірші. Здебільшого зберігається унормованість кількості рядків у строфах: від тридцяти до тридцяти трьох. Але є й вірші по 10 рядків (окремі описи-згадки) або й більш об'ємні – у створенні розлогих оповідей про події. Усього до першої частини увійшло, окрім *вступу* та *епілогу*, 26 віршів і дві пісні Івана Жупана – разом тридцять строф; наприкінці додано авторські примітки. Варто звернути увагу на певну символізацію числа 30, адже крім того, що в поемі налічується така кількість лейтмотивно виокремлених віршів, на цьому віковому рубежі перебуває на початку оповіді головний герой. Споглядаючи за розвитком подій та аналізуючи текстові задуми-коди, можемо зробити припущення, що це число має певну підтекстовість: тридцять років – такий собі рубіж половини життя. Хоча, якщо порівнювати з Дантовою «Божественною комедією», де головному герою-авторові виповнюється 35 років, що умовно становило половину життя італійських чоловіків у середньовіччі, число не співпадає. У цьому порівнянні вартій уваги християнський лейтмотив. Як відомо, *комедія* Данте створювалась з метою пропаганди християнства. Невипадково провідником героя по *Пеклу* та *Чистилищу* введено образ Вергілія, котрого в середньовіччі вважали першим християнином, оскільки саме йому належали вислови щодо першооснов створення світу, незалежного від язичницьких вірувань. У поемі бессарабського автора, як нам видається, наявне християнське спрямування. Спостерігається певна символізація вікової характеристики Івана Жупана, адже на початку подорожі йому неповні тридцять років, а після перипетій бессарабського пекла-чистилища, через яке проходить Жупан, минає кілька років. Тому, маємо припущення, що від початку поеми до її трагічного завершення – смерті Івана – минуло три роки, що свідчить про закінчення життєвого шляху головного героя у віці Христа.

Поетична оповідь ведеться вустами ліричного героя – автора. Головною персоною є Іван Жупан – «нерозважливий дивак, герой поеми, неборак». Щодо імені «винуватця» пригод, то воно спонукає до певної логіки твору – це розповсюджене ім'я у східних слов'ян. Додамо, що герой поеми зустрічається з російським Іваном та Іваном-білорусом, згадується й Іван Толстий. У епілозі вказано по батькові героя – Данилович. Складніше з розшифруванням коду прізвища Жупан. За енциклопедичними твердженнями є кілька визначень *жупана*: від одягу до титулу. Гадаємо, що саме визначення *жупана* як титулу південнослов'янських вельмож містить той задум, котрий розкривається в поемі. Адже дія відбувається у місцевості, де мешкають болгари, які історично належать до південних слов'ян. У зв'язку з декодуванням прізвища потрібно згадати шевченківський епіграф, включений до другої частини, котрий містить лексичний паралелізм із прізвищем головного героя: «*Гуляй, пане, без жупана, / Гуляй, вітре, полем! / Грай, кобзарю, лий, шинкарю, / Поки встане воля!*» (Рева, 2008: 101). Отже, це ще одне з припущень щодо семантико-лексичного розкодування прізвища Жупан.

Художня структура поеми вирізняється вільним переміщенням героя, а разом з ним і самого автора. У творі поєднано різні часові та просторові плани, тому тут наявний широкий обрій українських пейзажів, місцевості, етнічних і бессарабських колоритів. Вільна манера вірша наближає до розмовного стилю, створює особливу атмосферу присутності автора в описуваних подіях, його безпосередню участь у всіх процесах, що відбуваються під час подорожі з Дніпра до Дунаю «побратима і бізнесмена» Івана Жупана. Ключове слово у зачині «поїхали» асоціюється з відомим закликотом знаного радянського космічного пілота під час першого запуску ракети в минулому столітті. Це слово визначається як *талісман* усієї поеми, що пронесе

головного героя на «поетичній богарі» через «степовий ромен зорі» та «мармуровий крик пісень». Як у казкових зачинах про мед і пиво, що текли по вусах, автор пропонує ознайомитися з його історією: *«Поїхали! Настала мить. / Читайте, друзі, хай щастить / цю чару випити до дна. / Я наливав – моя вина»* (Рева, 2008: 68).

Зі своїм персонажем В. Рева має особливі стосунки, інколи навіть образи вростають один в одного й тоді виникає враження деякої автобіографічності в дії. Тим паче, що окремою строфою додано історію сім'ї поета. Водночас, автор – це споглядач, провідник, безтілесна суть митця. А його герой, навпаки, фізично оформлена людина, котра має свою зовнішність, стать, вікову й соціальну приналежність. Із тексту дізнаємося, що Жупану неповні тридцять літ, має «житній чуб», сірі очі та вусате лице. Підкреслюючи національний колорит персонажа, автор неодноразово звертається до образу вусів на його обличчі, які залежно від подій і настрою Івана передають різний стан хазяїна: прощання з рідною землею (*«На вуха вуса накрутив – / так мандрувати він любив»* (Рева, 2008: 69), радість, святкування або нервовість, розпач (*«За так» поставив він свічу, / молився, плакав досхочу / і довго вусами снував, / бо молитви позабував»* (Рева, 2008: 92)). Автор неодноразово згадує вуса в описі подій чи життя героя, іменуючи його «вусатим грішником». Багато чого дізнаємося й про характер Жупана – він амбітний ділець, водночас, гульвіса й невдаха, що не витримує випробування бессарабською гостинністю, забувши через певний час про торгово-ділові наміри подорожування, хоча на початку він вдало вирішував «грошові справи».

За сюжетом поеми, діставшись міста Ізмаїл, герой спершу потрапляє на колоритний бессарабський базар; потім його запрошують на обід, де він знайомиться з місцевою елітою; після цього опиняється на національних бессарабських святах, де йому пропонують бути кумом; бере участь у мітингу, на якому його ледь не обирають кошовим; продовжує гуляти й свариться («наступив на хвіст») із впливовими панамі-містянами; розкриває душу у двох піснях; закохується; потрапляє до циган, потерпає від ошуканців і втрачає все; йде у виконком; молиться біля собору; зустрічає смерть. Усі ролі, котрі перебрав на себе Іван, описані в невеликому вірші, де згадуються відомі літературні імена, припущення щодо порівняльних характеристик, які ми запропонували вище. Отже, відійшовши від основного русла поеми та неодмінного авторського супроводження (як вказано у рядках: *«Шумить поеми течія: куди герой – туди і я»*) і відволікши увагу від свого героя, автор повертається до долі Жупана: *«Та де Іван, новий Еней? / Біля чийх стоїш дверей? / Тепер ніхто – брудний жебрак, / в чужому натовпі шарпак, / не пан, не кум, не бізнесмен, / не сексуальний супермен, / не бессарабський кошовий, / не Наливайко, не Палій, / не романтичний Уальд-Гарольд / (аспект не той і інша роль)...»* (Рева, 2008: 86-87).

Усюди біля Івана різні люди; неодноразово автор використовує прийом «говорящих прізвиськ». Наприклад, на базарі він знайомиться з паном Зиском; в елітному клубі поетів, бардів і кобзарів зустрічається з паперовим Буцефалом. Показово автор описує місцевий поетичний клуб, до якого збираються «місцеві бонзи і князьки»: татусь Гобсек, коронований Дельцов, роздратований Храпцов («*курячий лицар і профорг*»), сусід Хапенко і «*таємничий детектив доповнював цей колектив»* (Рева, 2008: 80-81). Не зупинившись на політичній еліті, поет доповнює: *«А ще тут пріли графоман, / партайгеносе, богдыхан, / підбитий вітром пан Сіряк, / надутий дурень пан Вітряк, / прибіг Сідницький, як мара, / до поетичного двора»* (Рева, 2008: 80). З-посед цього сумнівного зібрання виокремлюється місцева талановита поетеса,

чиє прізвище світиться: «Одна Світлична мала дар / летіти на Волосожар / нічним метеликом вві сні...» (Рева, 2008: 81).

Не менш колоритно зображено виконком, куди Іван іде за правдою. Саркастичність змалювання пам'ятника ідеологічному вождю нагадує їдкість рядків «мы живем под собою нечуя страны» О. Мандельштама: «Іван зайшов у виконком, / де лисий вождь навіки став / на шлакоблочний п'єдестал. / І біситься багато літ, / у світлий зве палеоліт / та руку викинув вперед, / як вудку через очерет – / дурних ловити карасів, / німих заляканих рабів» (Рева, 2008: 87). Правдиво й відверто представлено місцевих представників влади – панів, підпанків, шахраїв, що «під мафіозним каблуком» людей «вганяють в переляк». Сатирично-ємно визначено «расширенный совет» – «це прямо стук і грюк». Контингент влади зображено також в алегоричних тональностях: «... сидів лупатий мер Гарчук, / колишній шеф мій Турунчук / і вухо-горло-ніс Сичук. / Були ще хитрі партпсарі, / сановники, секретарі, / кмітливі хлопці з кадебе, / пофарбували теж себе / на жовте і на голубе, / і всі вовки, як лиш змогли, / овечі шкури натягли...» (Рева, 2008: 88). Не знайшовши правди, Іван прямує до Божого храму – Покровського Собору. Собор – реальна й діюча християнська святиня в Ізмаїлі. Сам же Ізмаїл зі своїм пейзажно-ландшафтним колоритом представлено неодноразово. Знайомство Жупана з містом поетично подається окремою строфою: «... Лежало місто уві млі. / Іван вклонився до землі / і сльози витерти забув – / так хвилювався: він прибув! / Дунай відвідав і привіт / з Дніпра приніс, мов заповіт...» (Рева, 2008: 71). Мальовничо зображена історія колишньої османської фортеці: «Ось Ізмаїл – великий порт, / зелене місто, перший сорт, / до Пасхи вибране яйце; / своєю статтю і лицем / між Кілією і Рені / нагадує у наші дні / про катерининську війну, / що стала гірша долину / для запорізьких козаків, / її величності синів, / чії замулені кістки / лежать в фарватері ріки / і про первісний магістрат, / і про міський конгломерат / та грізну Задунайську Січ – / засилля давніх протиріч, / що коливали терези, / як грім небесної грози / то в супокій, то в сутінь зла» (Рева, 2008: 70-71).

Яскраво відтворено національну своєрідність міста: «Все тут змішалось і сплелось, / як в сьогоденні повелось; / скупі, розсудливі, пусті, / сердиті, змучені, прості. / Було немало росіян, / болгар, румунів, молдаван, / цигани купчили в юрбі, / а козаків – то так собі. <...> / Такий сучасний Вавилон – / наш придунайський регіон» (Рева, 2008: 73). Усі перипетії подорожування придунайським краєм Івана Жупана мають авторські підтексти, в яких відчутні власні переживання й біль. Невипадково автор розповідає про свій родовід, згадує матір, батька. Поема має стільки лейтмотивів, що зосередити міркування на конкретній художній образності, мабуть, неможливо. Кожен у ній віднайде власний дослідницький шлях чи то про шевченківські мотиви, про кольорову гаму, топонімічну символізацію, ландшафтно-природну організацію, гастрономічно-бессарабську специфіку, а ще історичні змалювання, філософічну образність і міркування, чуттєву символізацію та відвертість. Поема справді феноменальна, адже становить особливий інтерес і для непересічного дослідника, й для поціновувача літературної творчості.

Серед розмаїтої, багатопланової та багатозмістової поезії В. Реви виділяється цикл сонетів. Не кожному поетові вдається опанувати цю доволі складну поетичну форму, що зародилася в європейському середньовіччі з чіткою внутрішньою структурою, римуванням, філософським змістом. В. Рева добре оволодів технікою сонета, особливо так званою шекспірівською формою. Його сонети присвячені загальнолюдським цінностям – долі, творчості, свободі, провині, примиренню,

вірності, каяття. Незважаючи на те, що сонети мають інтимний характер, у кожному з них можна помітити віддзеркалення власного сприйняття життя і світорозуміння. Автор майстерно володіє особливим римуванням класичного шекспірівського вірша. В його доробку ціла низка сонетів, присвячених розмаїтому спектру тем: віри, надії, любові, відчаю, життя, слова, зради, творчості (присвята Миколі Вінграновському).

Варто звернутись до останніх поезій В. Реви – збірки «Каміння спотикання». У збірці подано епіграф з Тараса Шевченка: *«Дурний свій розум проклинаю, що дався дурням обдурить, в калюжі волю утопить...»* (Рева, 2014: 3). Ідейно-сміслові навантаження цього епіграфа відрізняється від попередньо взятих до інших збірок. Здебільшого автор рідко використовував епіграфи. Так, тільки збірка «Все на землі» (2009) містить слова з Нового Заповіту: *«А хто пророкує, той говорить людям на повчання, підбадьорення і на втіху»* (Рева, 2009: 5). В інших збірках він уміщував передмови або рядки-звернення «Замість передмови», що є присвятами рідним, онукам. Так, у присвяті онукам перефразовано вислів Т. Шевченка: *«Апостол Правди і Науки приїде до вас, мої онуки»* (Рева, 2009: 3).

В останній збірці є вірш «Біля воріт до раю» (Рева, 2014: 86-88). Він складається з 72 рядків, котрі умовно поділено на чотиривіршові вмотивовані речення. З творів Шевченка за епіграф поет узяв рядки з «Невольника» про жебрацьку долю: *«А в іншого сіромахи ні хати, ні поля, тільки торба, а з торбини виглядає доля, мов дитинка, а він її лає, проклинає...»* (Рева, 2014: 86). Власне, «доля» й буде акцентним словом цього твору. Для автора це одне з ключових слів. У дусі власного стилю через свою долю він сприймає світ і розмірковує про шляхи різних верств сучасного вітчизняного суспільства. За ідейною канвою вірш асоціюється з «Божественною комедією» Данте, в якій автор-поет – ліричний герой, що подорожує шляхами Пекла й, споглядаючи довкілля, мріє про Рай. Так і в цьому вірші, що з'явився у «молитвах самопізнання, без докорів і нарікань». Але історія потойбіччя сучасного автора різниться від середньовічних і за тематикою сюжетів-розповідей про людські гріхи, й за композицією самого потойбіччя, де є Пекло, Чистилище та Рай, серед яких цікавішою частиною виявляється перша. Про яке потойбіччя пише В. Рева, зрозуміло з перших акордів поетичного слова – назви «Біля воріт до Раю». Автора цікавить Рай, але йдеться не про життя у ньому, а про чергу гріхovníків потрапити туди усіма правдами й неправдами. У цій черзі стоять і купчаються не тільки ті, кого поет вважає носіями сучасного зла й недолі українського простого люду, а й сам народ. Щоправда, Рай представляється не міфічним біблійним світом чистоти і блага, а місцем, спотвореним та осучасненим з погляду зневіреної людини. Відвертий сарказм увиразнює слово про продажність світу, адже навіть біля воріт до раю стоять «круті бариги-фарисеї» й «за вхід готівку забирають». Автор начебто говорить, що світ перевернувся, адже біля святих воріт стоять комерційні потвори, що прогнали Святого Петра. Мабуть, не варто дорікати поетові за святотатство, адже спотворення світу створювалось певний час начебто новітньої побудови держави. Невипадково першими у черзі стоять чотири президенти: *«Ось всі чотири президента, високоставлена квадрига, стоять і мнуть, як ханиги, чекають слушного момента»* (Рева, 2014: 86). На цих словах можна було б поставити крапку не тільки на загостреному звучанні віршових рядків, а й на житті їхнього автора, якщо б це стосувалося попереднього століття. Адже з історії відомо, як за рядки «Мы живем под собою не чуя страны...» Осип Мандельштам поплатився життям. Весь вірш пронизано небажуджистію поета до лицемірства, хабарництва; тут болісно постають питання щодо несправедливості вітчизняного державоустрою.

Пристосуванство й прагнення багатьох потрапити до раю згадується автором. Одні лізуть на інших, відкидаючи третіх: після високоставленої квадриги «купчаться» прем'єр-міністри, за ними прилетіли депутати, потім чиновництво, що турнулось попівством, потім полковники й генерали, за ними міліцейство, що «на хлібне місце заятрилось». Мерзотність ситуації доповнюють «нетрадиційні» та «поважні злодії в законі». Прості люди також тупцюються до свободи гуляти раєм, щоправда платити їм нічим, тому «коли ж та черга їм прибуде». Наприкінці черги автор виводить плем'я поетів літературного братства, *«що славило ... рясних вождів апологети»*. Кульмінаційне коло замкнулось щодо фарисейського стовпотворіння нечистих помислами верств і звичайних людей. Обуренню поета, спрямованому на лицемірство натовпу, настає кінець у рядках про власну долю щодо шляху до раю, оскільки проскочивши околясом на благодатні райські ниви, *«був у перший раз щасливий з віршами вічного Тараса»*. Веселіше стає наприкінці вірша, бо цілком у душі авторського гумору розповідається про власне господарювання у раю, що цілком відповідає установкам щасливої людини: *«Отак живу я у раю, Тараса грішного читаю, духовну силу відчуваю і славлю доленьку свою»* (Рева, 2014: 88). Останні акорди більш оптимістичні, бо напруга спадає, а коло думок завершується тими ж рядками, що й починалося, але з підсумком власного райського життя: *«Оспала совісте, проснився у молитвах самопізнання, без докорів і нарікання, – як я живу в раю, дивися»* (Рева, 2014: 88). Багато питань виникає щодо розуміння прихованих і наявних кодів у творі. Здається, що це вірш-пам'ятник власному творчому життю. Втім, читання кодів залежить від підходу, часу й особистих можливостей уміти читати не тільки писані рядки, а й поміж рядками.

Продовженням теми долі незламної людини-поета є вірш з цієї ж збірки «Я не мовчу» (Рева, 2014: 52-54). Цей вірш складніший від попереднього, бо в ньому стільки болю, переплетеного з гнівом, що гострим ножом врізається у свідомість читача. На перший погляд здається, що автор дещо збивається з ритмомелодики, заданої на початку твору. Проте певний ритмозбій іде на користь загальному сприйняттю його поетичного задуму. Складно сказати, що сприйняття наділене естетичною насолодою, адже вірш спонукає до роздумів. Щодо останніх, то й вони різняться, оскільки мають не тільки загальний нахил до філософування. Поет змушує замислитись без спокою, замислитись і розгніватись, замислитись й екзистенційно вжахнутися. Зрозуміло, що цей вірш, як і багато інших, створює загальний образ автора та виявляє його людську позицію. Авторська екзистенція виражається через власне світовідчуття належності до хворої країни, чії сини «хриstopродавці, безбатченки, голота», що *«хапали діда і дитя, не пожаліли сиву матір, не пожаліли вікна в хаті, не пожаліли майбуття»* (Рева, 2014: 52). Знов звертається автор до людей з суто народним виразом: *«Якого біса, козаки? Хто вас зробив таких ледачих? Чого мовчать серця гарячі?»* (Рева, 2014: 52). І далі вже про природу людини: *«Хто виростав на трин-траві, хто сіє задрість поміж нами, той досі ходить вверх ногами на нерозумній голові»* (Рева, 2014: 52). Нерозумність людська чи не найбільша ментальна проблема, на яку може вказати творча людина, до чого й вдається автор. Він пише про передбачуване, переконуючи, що «народ мій піде по прямій». Тут уже потрібне контекстуальне розуміння виразу, де *«пйти по прямій»* може означати безрозбірливість. Тому люди *«ідуть уроздріб як попало: одні повзуть, а другі впали, а треті вийти не змогли»* (Рева, 2014: 52).

Окремим лейтмотивом вірша є боротьба з байдужістю, її неприйняття. У цьому криється людська гідність поета, що виражається у заклик до бою. Настрій вірша

змінюється після рядків про власну творчу місію: *«Я закодований на «плюс», служіння Богу безіменне, служіння скромне, як на мене, за зцілення людей молюсь»* (Рева, 2014: 52-53). Якщо у першій частині було більше питальних речень, то друга половина вірша рясніє знаками оклику. В цім автор не зраджує своєму бойовому характеру. І бореться він не наодинці, а разом із прозірливими, справедливими, правдивими поетами-борцями: Шевченком, Стусом, Симоненком: *«Хто став до дозорових вез? Дозорцем був Тарас Шевченко, від нього Стус і Симоненко і тисячі прозрілих теж»* (Рева, 2014: 53). Звісно, у творчості цих авторів найпоширенішою є тема патріотичного вболівання за справедливість української державності, бо кожен із них вважав мовчання гріхом. Для В. Реви така етична позиція також є визначальною: *«Я не мовчу. Мовчання – гріх. Мовчання – сором і облуда»* (Рева, 2014: 53). Тому він вдається до наскрізних закличних інтонацій: *«Не втратьмо гідність. Ми причетні нести національну чесність, лахміття спалимо старе. Б'ємо на сполох, козаки! До наступу, Єдинокровці!»* (Рева, 2014: 53). Називаючи своїх побратимів *єдинокровцями*, автор надає цьому звертанню особливого навантаження, адже для нього ці люди не просто рідні за національним походженням; вони, за його відчуттями, несуть у собі сонце. Образ сонця, що горить у серцях небайдужих, символізує надію. Сонце як серце і серце як сонце – такий основний постулат братання єдинокровців, у яких «сонце в серці не помре».

Не менш цікавим за композиційно-сюжетним римування є вірш «Монолог мого тестя». Історія оповіді у вірші – інша, більш приземлена, адже наратив спирається на побутові розповіді тестя-селянина, українця з турецьким прізвищем (звичайна річ для української Бессарабії) Сергія Арабаджий. Він розповідає про непросте життя на селі людей, котрі намагались прилаштуватися до державно-владних вказівок і вижити після введення чергових партійних директив. Не варто думати, що директиви не торкались сільського побуту, навпаки, вони змінювали його не на користь простих трудолюбців села, а здебільшого руйнували звичайний уклад життя. Чимало несправедливості відбувалось на селі щодо селян: це й робота за трудодні; неможливість отримати паспорт, котрий зберігався в сільраді (уперше паспорти видали жителям села у 70-ті роки минулого століття), – принизливе й кріпацьке становище. Доречно згадати й уведення податку на плодючі дерева (це при роботі за трудодні!). Через це в наших селах «садочки вишневі біля хат» за одну ніч були зрубані зі сльозами й болем згорьованими господарями, адже платити за них вони були неспроможні. А щоб мати якийсь затінок, замість груш, яблунь, вишень, слив, аличі, абрикос і жердель, були посаджені акації. Непросту сільську історію оповідає тесть. Хоча у вірші дві особи: з одного боку – це тесть, з іншого його співрозмовник – автор, він же зять. Розмова ведеться від однієї особи – старого тестя, котрий згадує, засмучено жаліється на життя за часів румунської та радянської влади, за чаркою «чорнила». Невипадково згадується основний *харч* селян на Бессарабії тих років, коли влада змінювалась щороку (до 1947 року): з радянської на румунську й навпаки. Зав'язка розповіді починається після слів тестя *«я мамалигу при румунах їв, а при советах... І заплакав тихо»*. Цим сльозам передувала експресія іншого монологу тестя, в якому він висловлює докір своєму співрозмовнику, хоча й визнає, що його зять «партієць чесний». Отже, процитуємо початок вірша: *«Колись відчитував мене мій тесть: / «Нехай згорить ваш чортів "Маніфест" / і оте слово дроне – гегемон, / і де та правда, совість і закон / у ваших, як старі кнури, вождів?!»* (Рева, 2006: 15). Далі йде оповідь про те, що відбувалось у бессарабському селі за часів радянського ладу. Автор свідомо зберігає просторіччя розмовного вираження: *«Прийшов глухий*

сілярдівський народ, / одрізали як бритвою город. / Двох грушок «жалько» – «лісових красунь». / Я не забув совденівських парсун: / хрущовські комсомольські пукани, / нехрещені партійні качани» (Рева, 2006: 15). А далі вже історія колгоспів, що подана в іронічно-саркастичній манері, але правдиво й точно відтворюючи мову тих, хто руйнував життя селян під гаслом будови світлого майбутнього: «Здавай корову <...> / нове життя ідьоть – тебе не промине / веді-ка Майку, залишай козу, – / я лічно тобі справку принесу! / Молочні рекі і кисільні береги / у нас, увідиш, будуть навкруги!» (Рева, 2006: 15). Не повіривши в «молочні рекі», тесть повідав, як повів продавати корову в Кілію й «в горобину ніч дивився корівочці увіч», відверто згадуючи, що «жінку так ніколи не любив» і «жінці таких слів не говорив». Бідкаюсь про своє життя, старий визнає, що у всіх «простих селян життя було не мед». І, хоча сам він усвідомлює, що все лишилось в минулому й варто поставити хрест на цій розмові, однак болить йому за ті відрізані межі від городу, де на сиротині лишились груші: «А грушки до пори / стояли, як сирітки, – дві сестри, / дві «лісові красуні», а страшні, – / і зараз ще ввижаються мені / у павутинні як у драних тогах – / і це межі людей, і це під Богом!» (Рева, 2006: 17). Цей вірш, як й інші, також має реалістичне підґрунтя, що виражається в оповідному монологі селянина, туга й сльози котрого розбавляються міцним бессарабським напоєм.

На прикладі вибраних поезій Володимира Реви ми намагались розкрити деякі творчі виміри його людських, громадянських та гуманітарних позицій. У художніх творах завжди ця грань особистих позицій буде оголеною, адже своєрідність ліричного дискурсу передбачає відвертість і щирість поетичного висловлювання. Втім, авторська правда не обмежується тільки згадуваними у пропонованій розвідці текстами. У доробку В. Реви є чимало інших цікавих щодо жанрово-тематичної специфіки творів. Вони потребують ретельного та уважного прочитання, що дасть змогу відкрити нові обрії таланту поета, відтак з'ясувати власні можливості розуміння правдивого й хибного, істинного та прихованого, щирого й різкого, особистого та всезагального.

***

Рева В. А. Каміння спотикання. Ізмаїл : СМІЛ, 2014. 104 с.

Рева В. А. Обітниця любові. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. 180 с.

Рева В. А. Повернення журавлів. Поезія, проза. Ізмаїл : СМІЛ, 2006. 184 с.

Рева В. А. Сонети. Поеми. Ізмаїл : СМІЛ, 2008. 164 с.